

PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE NA HODINÁCH LITERÁRNEJ VÝCHOVY AKO MOŽNOSŤ ROZVOJA TVORIVOSTI

Eva VITÉZOVÁ

Abstrakt: Inovatívne metódy vo vyučovaní literatúry s dôrazom na projektové vyučovanie. Projektové vyučovanie a jeho miesto medzi modernými koncepciami vyučovacieho procesu. Problémové a kooperatívne vyučovanie. Projektové vyučovanie a projektová metóda ako spôsob prepojenia školy so životom, aktivita žiakov a učenie sa na základe vlastných zážitkov. Téma Marec – mesiac knihy realizovaná prostredníctvom projektového vyučovania.

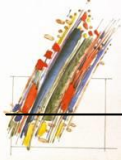
KLúčové slová: *ilustrácia, kniha, knižnica, prezentácia knihy, projektové vyučovanie, spisovateľ, školský projekt, tvorivosť, vyučovanie literatúry, výstavka, záložka.*

PROJECT TEACHING ON LITERATURE LESSONS AS POSSIBILITY OF CREATIVITY DEVELOPMENT

Abstract: Innovative methods in teaching of literature with emphasis on a project teaching. Project teaching and its place among modern concepts of a teaching process. Problem and cooperative teaching. The project teaching and a project method as a way of connection of school and life, activity of students and learning based on own experiences. To implement a topic - March - the month of book in the form of the project teaching.

Key words: *illustration, book, library, book presentation, project teaching, author, school project, creativity, teaching of literature, exhibition, bookmark.*

V súčasnom období sa v rámci inovatívnych metód vo vyučovaní dôraz kladie i na projektové vyučovanie. Projektové vyučovanie má významné postavenie medzi modernými koncepciami vyučovacieho procesu. Takýto spôsob výučby je veľmi úzko spätý, resp. sa prelína s problémovým a kooperatívnym vyučovaním. Niektorí odborníci hovoria o projektovom vyučovaní, iní o projektovej metóde, vo všeobecnosti ide o „vyučovaciu metódu, pri ktorej sú žiaci vedení k riešeniu komplexných problémov a získavajú skúsenosti praktickou činnosťou a experimentovaním“ (Turek, 2005, s. 156). Z tejto definície vyplýva, že oproti klasickému výkladu a pasívnemu prijímaniu vedomostí, pri projektovom vyučovaní

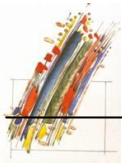
ide čiastočne aj o problémové vyučovanie, zároveň je takéto učenie prepojené so životom, žiaci sú aktívni, učia sa na základe vlastných zážitkov.

Medzi základné princípy projektového vyučovania patria:

- žiaci majú mať vplyv na výber témy,
- projekt má súvisieť so skúsenosťami žiakov, ktoré získali mimo školy, na základe vlastných zážitkov. Má byť prepojením školy so životom,
- žiaci majú byť vnútorne motivovaní, pracovať na základe vlastného záujmu,
- interdisciplinárnosť – téma má obsiahnuť viacero učebných predmetov, poskytnúť komplexný pohľad na svet,
- kooperatívne vyučovanie – žiaci majú pracovať v skupinách,
- projekt má viesť ku konkrétnym výsledkom - produktom (napr. písomný referát, časopis, nástenné noviny, video, model, výstava, dramatizácia), na základe ktorých si žiaci osvoja príslušné vedomosti a zručnosti.

Brestenská a kol. (Brestenská, 2010, s. 119) upozorňujú, že na to, aby bol školský projekt skutočne projektom, musí mať nasledovné znaky: samoorganizovanosť (žiaci si sami v skupine prácu plánujú a organizujú), zodpovednosť (žiaci sú zodpovední za svoj projekt, teda aj za svoje vzdelávanie, čím si posilňujú sebavedomie), orientácia na cieľ – zameranie sa na výsledok, orientácia na produkt (konkrétny, hmatateľný výsledok ľudskej činnosti, ktorý sa na záver hodnotí), medzipredmetovosť (prepojenie na realitu, viaceré predmety – vyžaduje skúsenosti z rôznych oblastí), dôraz na praktickú činnosť (učenie sa vlastnou aktivitou), orientácia na záujmy zúčastnených (motivácia je základom – žiaci musia prijať projekt za svoj), situačný aspekt (projekt často vyplýva z určitých okolností a realizuje sa vzhľadom na okolnosti), sociálne učenie sa (veľa sociálnych interakcií medzi žiakmi a učiteľom, medzi žiakmi navzájom počas priebehu celého projektu).

Nasledujúci príklad projektového vyučovania je projekt s možným realizovaním v piatom ročníku základnej školy (v rámci hodín slovenského jazyka a literatúry, resp. v mimoškolskom čase a priestore). Názov projektu je Marec – mesiac knihy a príslušnou vzdelávacou oblasťou je Jazyk a komunikácia; spôsobilosti, ktoré sa ním rozvíjajú, sú nasledovné: osobné, sociálne a občianske spôsobilosti; spôsobilosť vnímať a chápať kultúru a

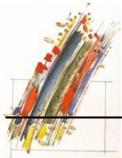

vyjadrovať sa nástrojmi kultúry a spôsobilosti sociálne a personálne, ale i rozvoj sociálnych komunikačných schopností žiakov. Podľa cieľa pôjde o projekt konštrukčný (tvorba záložky), podľa počtu riešiteľov projekt individuálny, podľa časovej dĺžky krátkodobý a organizačne

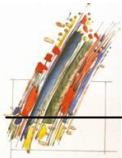
realizovaný v škole v rámci jeden predmet - jedna trieda - jeden učiteľ. Výstupom projektu bude záložka so knihy a bude ho možné realizovať počas štyroch vyučovacích jednotiek (blok); samozrejme, učiteľ môže variovať dĺžku i obsah projektu. Celok je zložený z troch blokov, podľa časových dispozícií možno niektoré z nich realizovať samostatne. Cieľom aktivity je predstaviť knihu ako umelecký fenomén i estetický objekt. Prirodzeným, zážitkovým spôsobom sa usiluje o to, aby si žiaci uvedomili svoj vzťah ku knihám a aby sa oživil, resp. prehĺbil ich vzťah k čítaniu.

Organizačný priebeh, obsah i štruktúra jednotlivých vyučovacích jednotiek je zaznamenaná v nasledujúcich tabuľkách:

Vyučovacia hodina č. 1		
Predmet	Slovenský jazyk a literatúra	
Tematický celok	Marec – mesiac knihy.	
Téma	Marec – mesiac knihy.	
Štandard	Obsahový	Výkonový
	Marec – mesiac knihy.	Utvárať správny vzťah k materinskému jazyku a ku knihe. Motivácia čítania.
Vstupné vedomosti žiaka	Žiak z predchádzajúcich ročníkov pozná pojmy kniha, knižnica, spisovateľ, ilustrácia	
Medzipredmetové vzťahy	Výtvarná výchova.	
Prierezové témy	Osobnostný a sociálny rozvoj. Multikultúrna výchova	
Rozvíjané kľúčové kompetencie	Sociálne komunikačné kompetencie. Spôsobilosti občianske. Spôsobilosti sociálne a personálne	

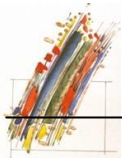

Organizačné formy		
Organizačné formy	Rozhovor, skupinová práca	
Metódy	Vysvetľovanie, diskusia, pozorovanie, kooperácia, tvorivé aktivity, zážitkové učenie	
Pomôcky	pre učiteľa	pre žiaka
		pracovný list
Organizácia hodiny		
Úvod	Motivácia, Marec – mesiac knihy	
Jadro	Diskusia o vzťahu ku knihám	
Záver	Vysvetlenie aktivity “Kreslo pre host’a”	
Metodický postup		
Časový rámec	Podrobný popis činností	
ÚVOD 10 min	Učiteľ: <ul style="list-style-type: none">- Privíta žiakov na vyučovacej hodine.- Oboznámi ich s náplňou vyučovacej hodiny: Budú sa venovať téme Marec – mesiac knihy- Opýta sa žiakov na to, či poznajú okolnosti súvisiace s určením mesiaca marec za mesiac venovaný knihám- Krátkym vstupom vysvetlí súvislosti označenia Marec – mesiac knihy- Podľa zjednodušeného výkladu ide o marec preto, lebo sa v tomto mesiaci narodil a zomrel Matej Hrebenda – muž, ktorý sa podieľal na šírení slovenskej knižnej kultúry. Podľa inej verzie sa stal mesiacom knihy z komerčných dôvodov: išlo o marketingový ťah kníhkupcov, pretože spolu s jarou klesala návštevnosť obchodov. (Od rozšírenia internetu je marec nielen mesiacom knihy, ale aj mesiacom internetu.) Žiaci: <ul style="list-style-type: none">- Môžu popustiť uzdu fantázii: vymýšľajú dôvody, prečo by mohol byť marec mesiacom knihy	
JADRO 30 min	Učiteľ: <ul style="list-style-type: none">- Vyzve žiakov, aby sa zamysleli nad svojím vzťahom ku knihám prostredníctvom rozhovoru vo dvojiciach.	

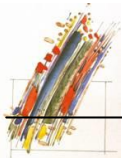

	<p><u>Žiaci:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Výsledky svojho sondovania môžu žiaci nahlas komentovať a zhodnotiť pred ostatnými.- Diskusia o vzťahu ku knihám <p><u>Učiteľ:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Opýta sa žiakov: Čím všetkým by mohla byť kniha?- Ako pomôcku prezentuje aktuálne i tradičné ukážky z umeleckej a neumeleckej oblasti, v ktorých kniha vystupuje v úlohe, ktorá nie je pre ňu základná, typická (tzn. kniha sa nečíta, ale je prostriedkom nejakého iného vyjadrenia, napr. súčasť reklamy, námet pre obraz a pod.). <p><u>Žiaci:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- uvádzajú vlastné príklady, čím všetkým by mohla byť kniha- Príklady: kniha nám môže slúžiť ako dáždnik, zbraň proti komárom, tehla na výstavbu domu, zápisník, podložka, nábytok (stôl, stolička), vejár, opierka na hlavu, materiál na kaširovanie, pomôcka na zapalovanie ohňa, domček pre zvieratko, potrava pre papierožrúta, závažie a podobne
ZÁVER 5 min	<p><u>Učiteľ:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Vysvetlí aktivitu “Kreslo pre host’a”- Žiaci si majú na budúcu hodinu priniesť svoju najobľúbenejšiu knihu a budú ju v kresle pre host’a prezentovať spolužiakom.

Vyučovacia hodina č. 2		
Predmet	Slovenský jazyk a literatúra	
Tematický celok	Marec – mesiac knihy.	
Téma	Marec – mesiac knihy.	
Štandard	Obsahový	Výkonový
	Marec – mesiac knihy.	Utvárať správny vzťah k materinskému jazyku a ku knihe. Motivácia čítania.

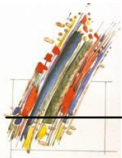

Vstupné vedomosti žiaka	Žiak z predchádzajúcich ročníkov pozná pojmy kniha, knižnica, spisovateľ, ilustrácia	
Medzipredmetové vzťahy	Všetky vyučovacie predmety	
Prierezové témy	Osobnostný a sociálny rozvoj. Multikultúrna výchova	
Rozvíjané kľúčové kompetencie	Sociálne komunikačné kompetencie. Spôsobilosti občianske. Spôsobilosti sociálne a personálne	
Organizačné formy	Rozhovor, skupinová práca	
Metódy	Vysvetľovanie, diskusia, pozorovanie, kooperácia, tvorivé aktivity, zážitkové učenie	
Pomôcky	pre učiteľa	pre žiaka
	Kreslo pre hosťa	
Organizácia hodiny		
Úvod	Privítanie	
Jadro	Kreslo pre hosťa	
Záver	Vyhodnotenie najlepšej prezentácie knihy	
Metodický postup		
Časový rámc	Podrobný popis činností	
ÚVOD 5 min	Učiteľ: <ul style="list-style-type: none"> - Privíta žiakov na vyučovacej hodine. - Vysvetlí spôsob prezentácie kníh v kresle pre hosťa 	
JADRO 35 min	Učiteľ: <ul style="list-style-type: none"> - Je v pozícii moderátora. Pred tabuľou sú dve stoličky (jedna z nich – kreslo pre hosťa – je väčšia, ozdobená, môže na nej byť vankúš, prípadne iná dekorácia) - „čitateľské kreslo“ pomáha žiakovi pri prezentovaní knihy, pretože keď sedí, má tak pocit bezpečia, istoty, väčšieho pohodlia, výnimočnosti, príjemnej zmeny a dôležitosti. 	

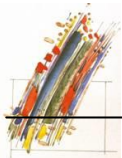

	<u>Žiaci:</u> <ul style="list-style-type: none">- Postupne sa vystriedajú v pozícii učiteľovho host'a.- Prezентujú svoje obľúbené knihy im najbližšou formou. Môžu si pripraviť ukážku z predstavovanej knihy, môžu prerozprávať obsah, môžu uviesť dôvody, pre ktoré je práve táto knižka ich "naj", môžu povedať, prečo by si knižku mali prečítať aj spolužiaci... Žiakov vo výbere kníh nijako neobmedzujeme, môže to byť knižka pre deti či pre dospelých, encyklopédia, literatúra faktu...- Ideálne je, ak prezentovaná knižka môže zostať v triednej knižnici a žiaci si ju môžu požičať (potrebujeme na to súhlas rodičov)
ZÁVER 5 min	<u>Učiteľ:</u> <ul style="list-style-type: none">- Vyhodnotí najlepšiu prezentáciu knihy

Vyučovacia hodina č. 3		
Predmet	Slovenský jazyk a literatúra	
Tematický celok	Marec – mesiac knihy.	
Téma	Marec – mesiac knihy.	
Štandard	Obsahový	Výkonový
	Marec – mesiac knihy.	Utvárať správny vzťah k materinskému jazyku a ku knihe. Motivácia čítania.
Vstupné vedomosti žiaka	Žiak z predchádzajúcich ročníkov pozná pojmy kniha, knižnica, spisovateľ, ilustrácia	
Medzipredmetové vzťahy	Výtvarná výchova.	
Prierezové témy	Osobnostný a sociálny rozvoj. Multikultúrna výchova	
Rozvíjané kľúčové kompetencie	Sociálne komunikačné kompetencie. Spôsobilosti občianske. Spôsobilosti sociálne a personálne	

Organizačné formy	Rozhovor	
Metódy	Vysvetľovanie, diskusia, pozorovanie, kooperácia, tvorivé aktivity, zážitkové učenie	
Pomôcky	pre učiteľa	pre žiaka
	www.ahaonline.cz/cz/zajimavosti/27308/kuriozni-objevy-knihovniku	Netradičný materiál na tvorbu záložky
Organizácia hodiny		
Úvod	Najbláznivejšia kniha na svete	
Jadro	Záložka do knihy	
Záver	Záverečná reflexia	
Metodický postup		
Časový rámec	Podrobný popis činností	
ÚVOD 10 min	Učiteľ <ul style="list-style-type: none">- Aktivita pre žiakov na zahriatie: vymyslíte tú najbláznivejšiu knihu na svete- Na výber sú dve možnosti: buď ju stačí iba pomenovať, alebo k pomenovaniu vymyslieť aj krátku charakteristiku, resp. príbeh, ktorý sa odohrá, keď sa takáto kniha prečíta. Žiaci: <ul style="list-style-type: none">- Príklady: bonbónová kniha: každá stránka má chuť iného bonbónu; rozprávajúca kniha: keď ju otvoríme, sama nám vyrozpráva príbeh; bláznivá kniha: bláznom sa stane každý, kto ju dočíta do konca; animovaná kniha: jej obrázky sa hýbu ako vo filme; kniha - dom: čitateľ v nej býva spolu s románovými postavami; kniha - dvere: každá strana knihy predstavuje dvere do iného sveta; kniha dobrej nálady: obsahuje príbeh na každý deň, ktorý si ráno prečítame, aby sme sa cítili dobre; neviditeľná kniha: nevidí ju nikto okrem nás; magická kniha: predpovedá, čo sa stane zajtra.	
JADRO 30 min	Učiteľ: <ul style="list-style-type: none">- Ku knihe neodmysliteľne patrí aj záložka. Okrem toho, že čitateľovi	

označuje miesto, kde s čítaním prestal, má aj svoju estetickú funkciu. Český časopis Nedělní Aha zisťoval od pracovníčok knižnice, aké netradičné záložky čitateľa používajú, aké „poklady“ ony nachádzajú po nich v knihách. Medzi najväčšie kuriozity patria: potraviny (krúžok salámy, vysušená kostra makrely, kúsok olomouckého syrčeka, ktorý spôsobil v celej knižnici hrozný zápach a knihu museli z knižnice vyradiť, kúsok omelety, ktorá knihu tak zamastila, že ju museli zahodiť), prostriedky, ktoré slúžia pri starostlivosti o telo (tyčinky na čistenie uší, náplast, pinzeta, pilník, hrebeň, sponky, kúsky toaletného papiera), časť umelého zubného chrupu, ktorá nikomu nechýbala, bankovky (vo vrátenej knihe sa našlo 10 000 Kč – majiteľ sa k nim veľmi rýchlo prihlásil, na uložené peniaze vraj zabudol)...

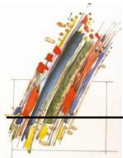
Ďalšou otázkou bolo, čo ešte čitateľa zvyknú s knihou robiť: čítajú v práci (jeden čitateľ neustále vracal do knižnice zaprášenej knihy, na napomenutie knihovníčky zareagoval vysvetlením, že pracuje v krematóriu a počas pracovnej doby si zvykne čítať); vytrhávajú strany (najmä v kuchárskych knihách a encyklopédiách), podčiarkujú alebo prečiarkujú riadky (čitateľ vrátil knihu, v ktorej bola polovica riadkov prečiarknutá hrubou čiernou fixkou – zdôvodnil to tak, že vyčiarkol, čo nebolo dôležité), cigaretou vypaľujú do strán dierky, kúpu sa s knihou vo vani ap.

(spracované podľa <http://www.ahaonline.cz/cz/zajimavosti/27308/kuriozni-objevy-knihovniku>)

- Po úvodnom rozprávaní a rozhovore o záložkách pokračujeme hľadaním kuriózných exemplárov v priestore triedy a aj ich zhotovovaním z materiálov či predmetov, ktoré nájdu žiaci v triede alebo vo svojich taškách. Materiály možno netradične upravovať, kombinovať, spájať...

Žiaci:

- Úlohou žiakov je tvorivo využiť to, čo majú k dispozícii vo svojom okolí, nepracujú teda so špeciálne prinesenými pomôckami – učia sa priradiť materiálom a predmetom novú funkciu.

	Záverečná prezentácia Zorganizujeme vernisáž vytvorených záložiek, prípadne si žiaci môžu záložky medzi sebou vymeniť.
ZÁVER 5 min	Učiteľ: - <i>Záverečná reflexia</i> Čo by sa stalo, keby knihy zrazu prestali existovať? Ako by sa zmenil náš život? Čo by sa stalo v škole, v knižniciach, v každodennom živote a podobne?

Literatúra

BRESTENSKÁ, Beáta a kol. 2010. *Premena školy s využitím informačných a komunikačných technológií. Využitie IKT v danom predmete: spoločná časť*. 1. vydanie. Košice : Elfa, s.r.o. pre Ústav informácií a prognóz školstva, 2010. ISBN 978-80-8086-143-8.

REŽNÁ, Miroslava a kol. 2011. *Praktická estetika pre stredné školy*. Nitra : UKF, 2011. 228 s. ISBN 978-80-8094-581-7.

TUREK, Ivan. 2005. *Inovácie v didaktike*. 2. vydanie. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2005. ISBN 80-8052-230-8.

www.ahaonline.cz/cz/zajimavosti/27308/kuriozni-objevy-knihovniku

Kontaktná adresa

Prof. PaedDr. Eva Vítězová, PhD.

Katedra slovenského jazyka a literatúry

Pedagogická fakulta TU v Trnave

P. O. BOX 9

918 43 Trnava

e-mail: eva.vitezova@truni.sk